

RECENT ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK IN VLAAMS-BRABANT 2024

VLAAMS-
BRABANT

Op ontdekkingstocht door ons archeologisch erfgoed

In deze brochure nemen we je mee op avontuur door het rijke archeologische landschap van Vlaams-Brabant. We bieden je een unieke blik op het verborgen verleden van onze provincie en laten je kennismaken met enkele bijzondere vondsten en locaties die recent aan het licht zijn gekomen.

We verkennen de riviervalleien in het oosten van de provincie, ontdekken de resten van een Romeinse villa in Hoegaarden en brengen een bezoek aan een pittoresk kapelletje in Zemst. Onderweg stoppen we ook in de historische stadskernen van Leuven en Tienen. Onze reis eindigt op twee mysterieuze plekken in de Brabantse Kouters, waar het verleden nog altijd tastbaar is.

Deze boeiende tocht door het verleden sluit perfect aan bij de recente Archeologiedagen en de pop-up Archeohub in Leuven, waar het publiek op interactieve wijze kennis kon maken met archeologie. Laat je meeslepen door de verhalen en ontdekkingen die onze regio te bieden heeft. Veel leesplezier!

Bart Nevens
gedeputeerde voor erfgoed
Provincie Vlaams-Brabant

COLOFON

Deze brochure werd uitgegeven door de provincie Vlaams-Brabant in opdracht van de deputatie. | Eindredactie: Bart Claes, Xpair
Lay-out: grafische cel, Provincie Vlaams-Brabant | V.u.: Provincie Vlaams-Brabant, Provincieplein 1, 3010 Leuven | D/2024/8495/07

INHOUD

4

De invloed van de mens in de Getevallei

7

De leerlooiers van Diest

10

Getestreek, een verhaal van mens en landschap

12

Vestingstad Zoutleeuw archeologisch onthuld

14

De Archeologiedagen 2024 in Vlaams-Brabant

16

Vakmanschap, scherven en misbaksels

18

De Turbulente Tumulus van Middelwinden

20

Wandelen door een Gallo-Romeinse site

23

Een blik op de binnenstad van de steentijd tot nu

26

De Wijngaardberg in de steentijd

28

Boeiend bio-archeologisch onderzoek

30

Een kapel in de kapel

32

De "motte" van Relegem

34

"Verhalen zijn zoveel belangrijker dan vitrinekasten"

DE INVLOED VAN DE MENS IN DE GETEVALLEI

Marleen van Zon, Renske Hoevers, Ward Swinnen, Bob Simons, Bart Vanmontfort & Gert Verstraeten

Hoe evolueerde het landschap in de vallei van de Grote en Kleine Gete? Welke invloed heeft de mens daarop gehad? Het project Floodplainscapes van de KU Leuven biedt steeds meer inzichten.

In het kader van het interdisciplinaire project Floodplainscapes van de KU Leuven voerden archeologen en geografen in het voorjaar en de zomer van 2022 tientallen boringen uit in de valleien van de Grote en Kleine Gete. Het doel van dit veldwerk was, samen met eerder verzamelde gegevens en lab-onderzoek, een beter inzicht te krijgen in de ontwikkeling van deze riviervalleien doorheen de tijd. Welke veranderingen vonden er plaats, en wanneer? De focus lag niet alleen op de stratigrafie en geomorfologische ontwikkeling, maar ook op de evolutie van de vegetatie in de valleien en op de omliggende plateaus. De onderzoekers hebben de gegevens gecombineerd met een studie naar archeologische data van het volledige Getebekken. De resultaten werden onlangs gepubliceerd (Van Zon et al. 2024).

Al langer weten we dat mensen een grote invloed hebben gehad op de ontwikkeling van het landschap, maar er is nog weinig inzicht in welke factoren de grootste druk op de omgeving uitoefenden. Ging het alleen om de bevolkingsgroei in het gebied? Of om

▲ Elke boring wordt in detail beschreven (kleur, textuur, gelaagdheid, insluitsels) en bemonsterd.

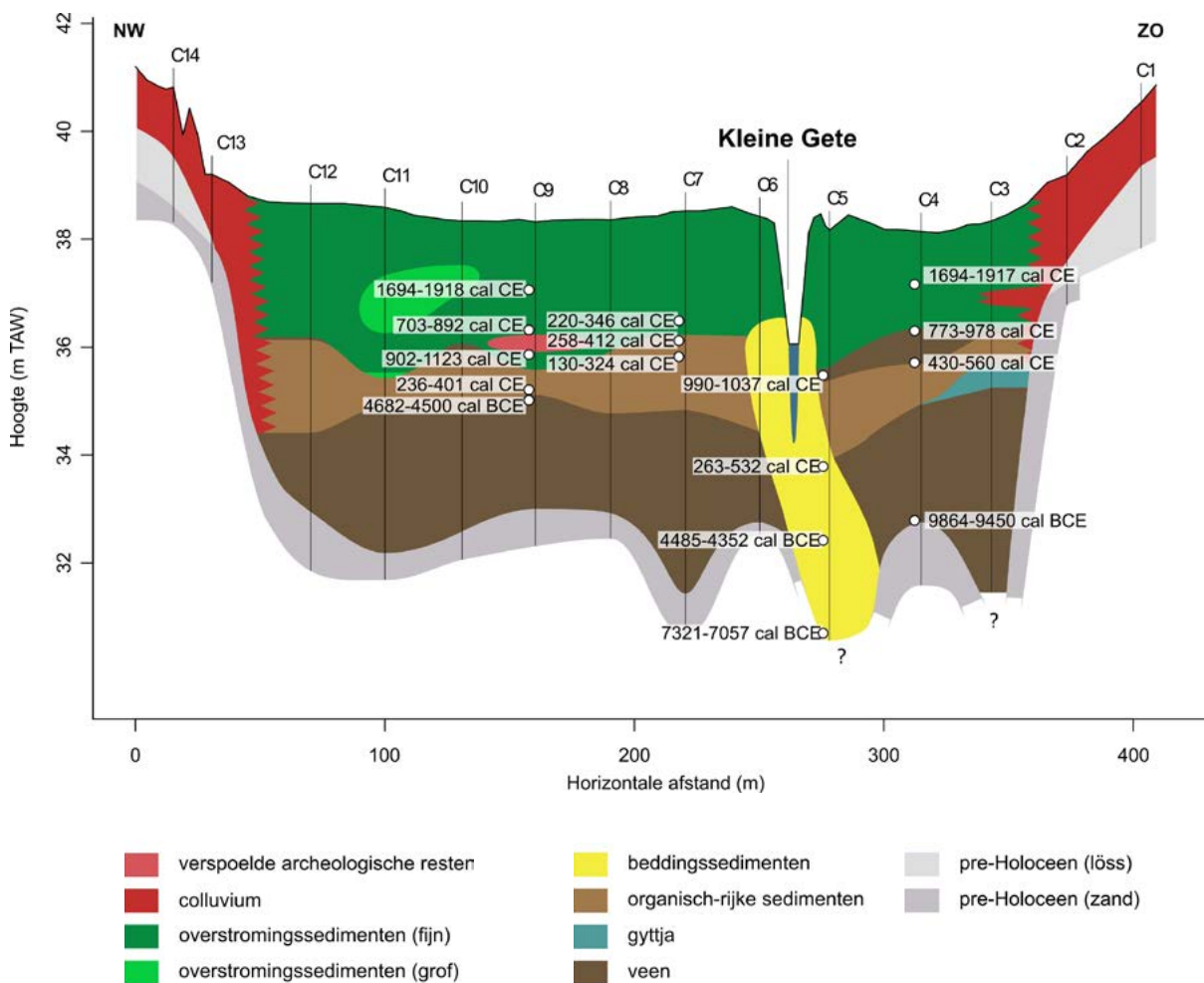
de verspreiding en de manier waarop het land werd gebruikt en op welke locaties? Verder onderzoek geeft meer inzicht in de interactie tussen mens en omgeving en hoe dit de valleien van de Grote en Kleine Gete in het verleden heeft gevormd.

ONTBOSSING

Het warmere, nattere klimaat van het holoceen zorgde millennia lang voor de groei van veen in de valleien, terwijl de plateaus bedekt raakten met dicht en gevarieerd loofbos. Tijdens deze periode - het mesolithicum - had de mens weinig invloed. Dit veranderde echter met de komst van de eerste boeren in het vroegneolithicum. Langs de Kleine

Gete vormde zich een kleine cluster van nederzettingen van de Bandkeramiek-cultuur op de randen van het lössplateau. Eerder onderzoek wees uit dat een deel van het bos moet zijn gekapt of afgebrand om ruimte te maken voor boerderijen en akkers. Deze impact was vooral lokaal, en na het verlaten van de nederzettingen nam de begroeiing weer toe.

Bijna een millennium later tonen vegetatiereconstructies opnieuw een afname van het bos en een toename van akkers en velden. Dit valt samen met de middenneolithische Michelsbergcultuur en loopt door in het laatneolithicum. Uit deze periode komen wijdverspreide vondsten, vooral in het

▲ Doorsnede over de vallei van de Kleine Gete tussen Overhespen en Neerhespen

Kleine Gete-bekken, waaronder tientallen bijlen en bijlfragmenten. Menselijke activiteiten hadden steeds meer invloed op de natuurlijke vegetatie, zodat er uiteindelijk een kantelpunt werd bereikt en de waterhuishouding in het gebied veranderde. Vegetatie zorgt er namelijk voor dat regenwater geleidelijk in de bodem kan infiltreren in plaats van snel naar lagere delen te stromen. Terwijl de ontbossing lokaal tot erosie en colluvium kon leiden, zorgde het in de Kleine Gete vooral voor het stoppen van de veengroei vanaf de tweede helft van het 5e millennium voor Christus.

Langs de Grote Gete trad deze verandering pas millennia later op, toen ook daar voldoende vegetatie was aangetast om de waterhuishouding te beïnvloeden. Dit sluit aan bij de archeologische gegevens: tot aan de Romeinse tijd komen er hier minder sites, maar meer geclusterd voor.

MEER EROSIE

Tijdens de Romeinse tijd zien we zowel in de Kleine als Grote Gete meer erosie. Meer sediment kwam in de valleien terecht, waardoor de rivieren een organisch-rijke leem afzetten. Zo begon het landschap te veranderen van veenmoeras naar het valleilandschap zoals we het nu kennen. De mens was

hiervoor de belangrijkste oorzaak. Er zijn veel vindplaatsen uit de Romeinse tijd in het gebied, waar grote delen van het onderzoeksgebied werden bewoond en ontgonnen. De voedselproductie nam ook toe, vooral door de grotere akker- en weideoppervlakken van de villae, aanzienlijk groter dan die van de eerdere boerderijen. Dit ging gepaard met grootschalige ontbossing en de aanleg van een wegennetwerk om villae, vici en steden met elkaar te verbinden. Deze wegen doorsneden de valleien regelmatig en zorgden ervoor dat geërodeerd sediment nog gemakkelijker in de vallei terechtkwam.

WONEN EN WERKEN IN DE VALLEI

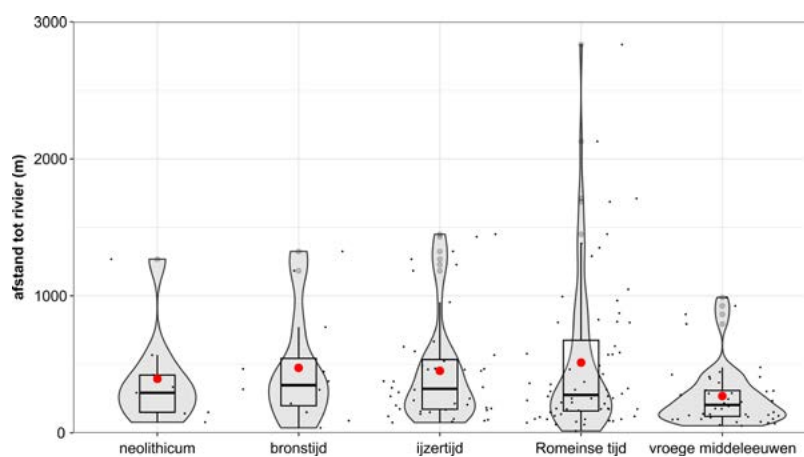
Een tijdelijke afname van menselijke activiteit, gecombineerd met een natter klimaat, zorgde lokaal voor nieuwe veengroei in de late Romeinse tijd en vroege middeleeuwen. Deze ontwikkeling duurde echter niet lang. In de voetsporen van de Romeinse inrichting van het gebied zien we de opkomst van de huidige dorpen en steden. De bevolking groeide snel, en steeds grotere delen van het onderzoeksgebied raakten ontbost. Dit veroorzaakte een nog grotere aanvoer van sediment naar de vallei dan tijdens de Romeinse tijd. Er werd geen organisch-rijke laag meer afgezet, maar puur mineraal sediment. In sommige boringen zijn zelfs archeologische resten gevonden die zijn weggespoeld vanaf de geërodeerde plateauranden.

Langs de rivieren slibden oevers op. Hier zien we de eerste aanwijzingen voor bewoning in het valleigebied in de vroege middeleeuwen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij Zoutleeuw, Meldert, Neerheylissem en Orp-le-Grand. Waar nederzettingen in het neolithicum tot

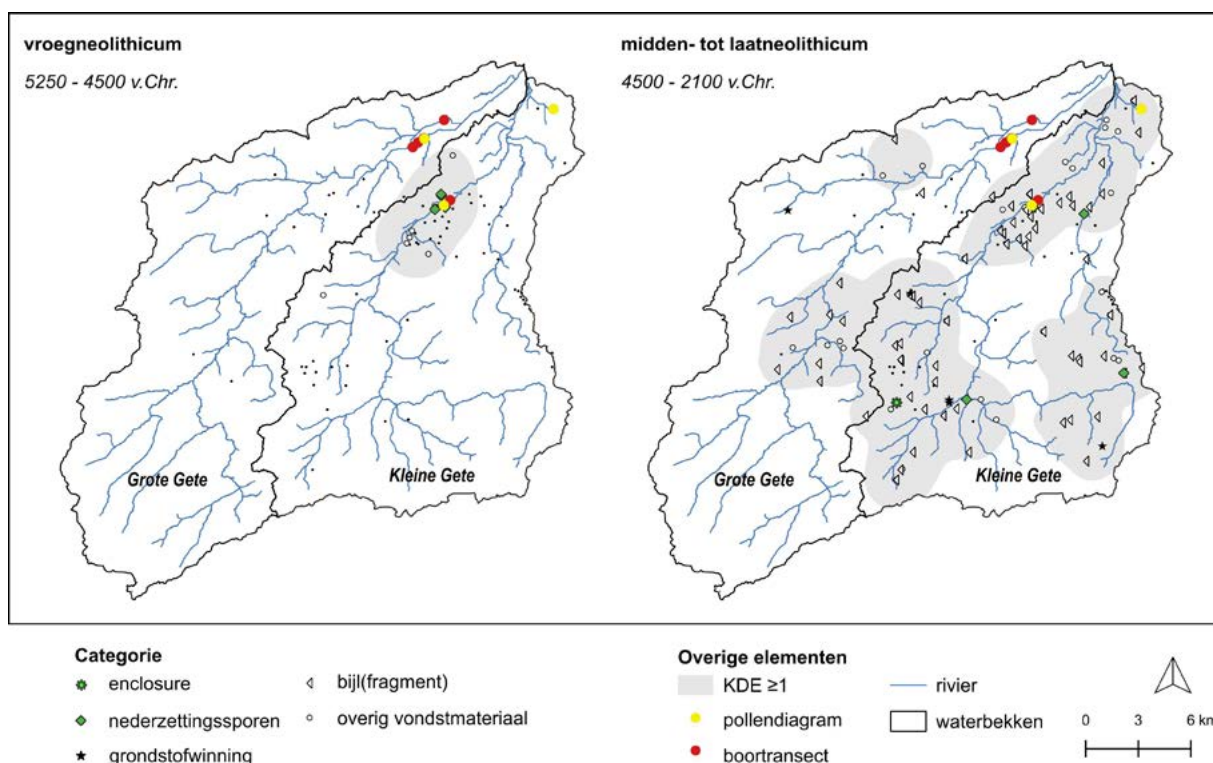
en met de ijzertijd vooral op de plateauranden werden gesticht, en in de Romeinse tijd soms ook verder van de rivier, gebeurde dat in de vroege middeleeuwen in de vallei zelf. Tegen het einde van de 10e eeuw was dit de basis voor het huidige Gete-valleiland-schap, gekenmerkt door woonkernen, uitgestrekte akkers en velden, en menselijke ingrepen zoals dijken, greppels en watermolens. ■

MEER INFO?

van Zon, M., Hoevers, R., Swinnen, W., Simons, B., Vanmontfort, B., & Verstraeten, G. 2024. Holocene floodplain transformation through catchment-scale human-environment interactions: an interdisciplinary case study of the Gete catchment (Belgium). *Geoarchaeology*, e22026, DOI:10.1002/geo.22026

▲ Violin- en boxplots van de afstand in meters tussen nederzettingen en de dichtstbijzijnde rivier per periode. De rode stip geeft de gemiddelde afstand weer.

▲ Spreiding van vroegneolithische vindplaatsen versus die uit midden- en laatneolithicum. Vindplaatsen met een bredere datering, die het gehele neolithicum beslaat, zijn voor de volledigheid ook weergegeven (zwarte puntjes).

Diest

DE LEERLOOIERS VAN DIEST

Dominick Van den Notelaer

▲ Tijdens de opgraving werden twee leerlooierskuipen aangetroffen. (©Vlaams Erfgoed Centrum)

Archeologen van het Vlaams Erfgoed Centrum voerden in maart 2022 een vooronderzoek uit aan het kruispunt van de Schaffensestraat en de Oude Tramweg in Diest. Vier kleine proefputjes onthulden er sporen uit de middeleeuwen en nieuwe tijd. Wat deze contexten precies betekenden, was toen nog onduidelijk. Pas in 2024 kwamen de archeologen terug naar de vindplaats om meer inzicht te krijgen in de puzzelstukjes. Ze kregen een inkijk in de stiel van de leerlooiers van de stad.

BOUWRESTEN EN HOUTEN TONNEN

Her en der vonden de archeologen funderingsresten van 19e-eeuwse bebouwing, gebouwd met grote blokken ijzerzandsteen die in de omgeving volop te vinden waren. Maar deze jonge archeologische vondsten bleken sterk verstoord door recente

bouwactiviteiten uit de 20e eeuw en leverden daardoor weinig informatie op.

Onder deze funderingslagen ontdekten de archeologen echter ronde houten tonnen en kuipen, waarschijnlijk uit de 15e en 16e eeuw. De kuipen

bevatten een donkerbruine, humusrijke vulling, terwijl de tonnen een kalkachtige substantie bevatten met een sterke urinegeur. Deze vondsten maakten deel uit van het leerlooiersambacht, destijds één van de belangrijkste ambachten in Diest.

DIESTSE LEERLOOIERS

De leerlooiers, ook wel huidenvetters genoemd, waren gevestigd in het noordoosten van de stad, in een gebied dat bekendstond als het Vetterbroek. Deze locatie was strategisch gekozen: door de nabijheid van de Demer en de Zwarte Beek beschikten de leerlooiers over een constante aanvoer van water. In de 15e eeuw groeide de leerlooiersnijverheid zo sterk dat een extra waterloop werd

▲ Alle informatie over de kuipen wordt nauwgezet bijgehouden. (©Vlaams Erfgoed Centrum)

uitgegraven om in de toenemende vraag naar water te voorzien. Het leerlooien veroorzaakte ook veel geurhinder, dus werden de ateliers buiten de stadsmuur geplaatst, op afstand van woningen. De overheersende zuidwestenwind voerde de geur weg van de stad.

HOORNPITTEN

Rondom de tonnen en kuipen vonden archeologen grote hoeveelheden hoornpitten. Bij de aankoop van huiden zaten de hoorns nog vast aan de huid, want aan de hoorns konden de leerlooiers de kwaliteit van de huid inschatten. De onderzoekers hebben in deze fase van het

onderzoek nog niet alle hoornpitten bestudeerd, maar een eerste blik wijst erop dat het hier vermoedelijk vooral gaat om jonge runderen. Deze bevinding suggereert dat de leerlooiers in Diest investeerden in kwaliteitsvolle runderhuiden, en slechts weinig gebruikmaakten van huiden van oude, afgedankte melkkoeien. Verder lijkt het erop dat zij nauwelijks andere diersoorten verwerkten, zoals bijvoorbeeld geiten. Historische bronnen uit de 15e eeuw vermelden dat de Diestse leerlooiers runderhuiden van hoge kwaliteit invoerden uit onder andere Engeland, Schotland, Scandinavië, de Baltische Staten en zelfs Rusland. Een deel van het geloide leer werd geëxporteerd, vooral richting Bergen op Zoom.

KALK EN URINE

Het leerlooien verliep in twee stappen. Eerst moesten de huidenvetters het leer ontdoen van haren en vetresten. De huiden werden hiervoor in houten tonnen met een mengsel van kalk en urine geplaatst. Historische bronnen vermelden dat ook honden- of duivenmest kon worden gebruikt, maar dit was niet het geval bij de tonnen uit Diest. Het mengsel maakte de huid soepeler, waardoor resten makkelijker verwijderd konden worden met een daarvoor speciaal ontworpen mes.

▲ Tijdens de opgraving worden de houten leerlooierskuipen uitvoerig gefotografeerd. (©Vlaams Erfgoed Centrum)

▲ De opgraving bracht verscheidene tonnen aan het licht die gebruikt waren om dierenhuiden voor te bereiden. (©Vlaams Erfgoed Centrum)

▲ Binnenin de houten tonnen troffen de archeologen restanten van kalk en urine aan. (©Vlaams Erfgoed Centrum)

EIKENSCHORS

Na deze behandeling waren de huiden klaar om gelooid te worden. Hiervoor werden ze kruislings over elkaar geplaatst in grote houten kuipen. De kuipen werden gevuld met een mengsel van water en run, afkomstig van fijn gemalen eikenschors. Door de schors te malen, kwamen de tannines vrij die het chemische proces startten dat de huiden tot leer looide.

Leerlooiers waren belangrijk voor de economie in Diest, er was al in de eerste helft van de 14e eeuw een watermolen in de stad die gespecialiseerd was in het malen van eikenschors, om de aanvoer van run te verzekeren.

Op het terrein vonden de archeologen ook veel leersnippen. Dit waren knipsels die overbleven na het maken van onder andere schoenen. In veel steden waren het leerlooiers- en schoenmakersambacht strikt gescheiden, maar in Diest mochten leerlooiers ook schoenen vervaardigen en mochten schoenmakers hun eigen leer looien.

DE MIDDELEEUWSE STADSGRACHT

In de onderste opgravingslagen kwamen geen sporen van het leerlooiersambacht meer voor. Hier ontdekten de archeologen een oude stadsgracht die mogelijk werd gedempt toen de stadsmuur in 1365 werd opgetrokken. De gracht bevatte heel wat vondsten, vaak afvalmateriaal dat werd weggegooid, maar ook werktuigen en enkele munten die waarschijnlijk per ongeluk in het water belanden.

In de gracht vonden de archeologen verschillende beschoeiingen, wat erop wijst dat ze door de eeuwen heen breder of smaller werd gemaakt. Wanneer de gracht precies werd aangelegd, is nog niet duidelijk.

▲ Ondanks de penetrante geur, onderzoekt het team enthousiast de inhoud van de tonnen waarin de huiden voorbereekt werden. (©Vlaams Erfgoed Centrum)

▲ Eén van de tonnen bevatte een bijltje dat mogelijk een werktuig van een van de leerlooiers was. (©Vlaams Erfgoed Centrum)

▲ De archeologen brengen de beschoeiing van de stadsgracht aan het licht. (©Vlaams Erfgoed Centrum)

Zoutleeuw

GETESTREEK, EEN VERHAAL VAN MENS EN LANDSCHAP

Marijke Wouters (IOED Zuid-Hageland) / Foto's: Marc Borghs

De permanente expo 'Getestreek, een verhaal van mens en landschap' vertelt een bijzonder landschapsverhaal op basis van geologische, geografische, archeologische en historische bronnen en onderzoek van de KU Leuven. De expo opende op 28 juni 2024 in het fraaie stadhuis van Zoutleeuw.

De Getestreek situeert zich in het zuidoosten van Vlaams-Brabant, op de overgang van Haspengouw naar Hageland. Ze dankt haar naam aan de Grote en de Kleine Gete. Deze rivieren ontspringen over de taalgrens, stromen door Hoegaarden, Landen, Tienen en Linter en vloeien samen in Zoutleeuw (Budingingen). Vanaf daar vormen ze samen de Gete die via Geetbets naar het Limburgse Halen stroomt om er uit te monden in de Demer. Het is een groene streek met hoge natuurwaarden in de valleien, met de historische steden Zoutleeuw,

Landen en Tienen, met dorpjes en het typische landbouwlandschap op de valleiflanken en de hoger gelegen gronden. Wie goed kijkt en het landschap leert lezen, ontdekt overal wel sporen van haar verleden.

EEN VERHAAL VAN MILJOENEN JAREN

Het verhaal van de expo begint miljoenen jaren geleden. Toen vormden de steensoorten zich die later het uitzicht van de bebouwing in steden en dorpen bepaalden. Zo'n 7000 jaar geleden was de Getestreek één van de eerste plekken in Vlaanderen waar mensen het land begonnen te bewerken. Sindsdien hebben talloze generaties dit landschap naar hun hand gezet. En dat doen we vandaag nog steeds.

Flanerend door de exporuimte ontdek je in verschillende etappes de belangrijke factoren die het landschap

vorm gegeven hebben. Filmpjes, korte teksten, kaartjes en foto's verruimen je kennis van de Getestreek. In antieke vitrinekastjes die harmonieus in de ruimte passen, liggen opmerkelijke objecten – vooral archeologische vondsten – die de betreffende tijdsperiode tastbaar maken. Een sobere maquette, centraal in ruimte, situeert de Getestreek. Via het bijhorende touchscreen ontdek je de kenmerkende bodemopbouw van enkele locaties en krijg je uitleg bij recente valleionderzoeken.

De stad Zoutleeuw vertrouwde de realisatie van deze expo toe aan de Intergemeentelijke Onroerend-goeddiens (IOED) Zuid-Hageland. De IOED werkte samen met ontwerpbureau Madoc, onderzoekers van de KU Leuven en andere experts. De Getestreekgemeenten en enkele lokale actoren boden inhoudelijke ondersteuning.

WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

Binnen het project 'Floodplain-Scapes' hebben wetenschappers van de KU Leuven de afgelopen jaren op verschillende plaatsen in de omgeving onderzoek gedaan. Geografen, archeologen, historici en biologen sloegen de handen in elkaar om te onderzoeken hoe eeuwenlang landgebruik en menselijke ingrepen in het watersysteem invloed hadden op de valleiwerving. De expo deelt deze inzichten met bezoekers, naast geologische kennis over de streek.

NAAR BUITEN!

De expo haalt het landschap naar binnen, maar wil de bezoekers uiteindelijk naar buiten brengen. Wie het cultuurlandschap in de Getestreek wil ontdekken, vindt in het historisch stadhuis van Zoutleeuw voortaan de ideale uitvalsbasis. Gewapend met achtergrondkennis uit de expo kan

de bezoeker de streek met meer inzicht en waardering verkennen.

Een folderwand nodigt uit om de streek verder te ontdekken via thematische wandel- en fietstochten, via mooie erfgoedlocaties en andere plekjes. De IOED wil samen met gemeenten en lokale actoren dit recreatieve en toeristische aanbod de komende jaren verder uitbreiden. Er zijn immers nog veel landschaps- en erfgoedverhalen te vertellen.

BEZOEKERSCENTRUM

De expo 'Getestreek, een verhaal van mens en landschap' vormt een eerste stap in de uitbouw van het historische stadhuis tot bezoekerscentrum. Hiervoor liet de stad Zoutleeuw een totaalconcept ontwikkelen door IOED Zuid-Hageland en ontwerp bureau Madoc, met financiële steun van de provincie Vlaams-Brabant. De expo is de start van een nieuwe

dynamiek die het stadsbestuur in het historisch stadhuis wil creëren. In een volgende fase willen de stad en de IOED ook het erfgoed van Zoutleeuw en haar militaire geschiedenis belichten. Als voormalige vestingstad met een 17de-eeuwse Spaanse citadel is Zoutleeuw immers uniek in de regio.

Je kan de expo gratis bezoeken tijdens de openingsuren van de toeristische balie (Grote Markt 11 in Zoutleeuw), zie www.zoutleeuw.be/toerisme.

Deze expo kwam tot stand met financiële steun van Leader Hageland+ via het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling: 'Europa investeert in zijn platteland'.

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling: Europa investeert in zijn platteland

MEER INFO?

www.ioedzuidhageland.be/projecten/bezoekerscentrum-zoutleeuw-2021

LEZINGENREEKS OVER DE GETESTREEK

IOED Zuid-Hageland organiseert in 2025 een reeks lezingen over de ongemeen boeiende geschiedenis van de Getestreek.

Info en inschrijvingen:

<https://www.ioedzuidhageland.be/agenda>

VESTINGSTAD ZOUTLEEUW ARCHEOLOGISCH ONTHULD

Vergis je niet in dat kleine Zoutleeuw: in de 17de en 18de eeuw had de stad haar eigen citadel met vestingwerken als aarden wallen en grachten. De dienst Toerisme en de Intergemeentelijke Onroerendergoeddienst (IOED) Zuid-Hageland maken het vestingverleden van Zoutleeuw weer tastbaar en levendig met allerlei initiatieven in het kader van het project 'Vestingstad Zoutleeuw archeologisch onthuld'. En jij kan er deel van uitmaken!

LEZING 'ARCHEOLOGIE IN DE VESTINGGORDEL'

De afgelopen jaren gebeurden er heel wat archeologische onderzoeken in de vestinggordeel. Kom alles te weten over de resultaten tijdens een lezing op **donderdag 6 februari 2025 om 19 uur** in De Passant in Zoutleeuw.

ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN ZOEKEN VRIJWILLIGERS!

Na een opgraving is het werk niet gedaan. Archeologische vondsten moeten immers verpakt, geconserveerd en gedeponneerd worden. Voor later onderzoek én om te tonen aan het publiek. Help jij mee?

ARCHEOLOGIE ... EEN BRON VOOR 3D-BEELDVORMING

Naast oude kaarten en afbeeldingen vormen archeologische resultaten een bron van informatie. Vondsten helpen om de vestingwerken digitaal te gaan reconstrueren.

HET VESTINGVERLEDEN ... EEN BRON VAN VERBEELDING

Beeldmateriaal prikkelt de fantasie en creativiteit van de leerlingen van de lokale afdeling Beeld van de Academie Haspengouw.

LEZING 'ZOUTLEEUW IN DE BRABANTSE LINIE'

Wist je dat Zoutleeuw in de vroege 18de eeuw een belangrijk deel vormde in een verdedigingslinie die liep van Namen tot Antwerpen? Pro-

fessor Piet Lombaerde schetst het historische kader tijdens een lezing op **donderdag 24 april 2025 om 19 uur** in De Passant in Zoutleeuw.

© Muziekinstrumentenmuseum Brussel

OP ONTDEKKING IN HET VESTINGLANDSCHAP

Een nieuwe audiotour, een wandelbrochure, een kinderspeurtocht, bewegwijzering ... Tegen het voorjaar van 2026 kan je de vestingstad op zoveel meer toffe manieren verkennen. Ook in groep, samen met een gids en een heuse re-enactmentsoldaat.

DE VESTINGSTAD IN DE KLAS OF ... DE KLAS IN DE VESTINGSTAD?

Een educatief aanbod brengt de vestingstad naar de klas, maar de klas ook naar het vestinglandschap. ■

Het project 'Vestingstad Zoutleeuw archeologisch onthuld' loopt tot maart 2026. Dan blikt een slotexpo in het stadhuis terug op het project en de resultaten.

Wil je deelnemen of actief meewerken?

Neem een kijkje op:
www.ioedzuidhageland.be/vestingstad-zoutleeuw-archeologisch-onthuld

ZET JE MEE DE CITADEL IN VUUR EN VLAM?

"Een citadel in Zoutleeuw? Waar ligt die dan?" Het is een vaak gehoorde uitspraak. In de 17de en 18de eeuw was die citadel nochtans prominent aanwezig. Nadien begon het verval: gebouwen werden afgebroken, gronden werden verkocht, wallen erodeerden en grachten geraakten opgevuld.

IOED Zuid-Hageland zet samen met jou de citadel in vuur en vlam. Met 600 deelnemers en evenveel fakkels staan de contouren van de citadel letterlijk in het licht. Ongetwijfeld een indrukwekkend spektakel. Een drone filmt het hele gebeuren.

Word jij één van de 600 deelnemers?
Registreer je dan snel via www.ioedzuidhageland.be/activiteit/de-citadel-vuur-en-vlam

Als beloning krijg je nadien een drankje en een citadel-speculaasje. De aftermovie van het fakkelevent kan je zien tijdens de Archeologiedagen van 24 en 25 mei 2025.

ARCHEOLOGIE DAGEN

DE ARCHEOLOGIEDAGEN 2024
IN VLAAMS-BRABANT?
DAT WAREN:

48
activiteiten

4.500
bezoekers
fysieke activiteit

17
organisatoren

Wat viel er te beleven?

- ✓ rondleidingen volgen
- ✓ gezelschapspelen
- ✓ wandelen
- ✓ fietsen
- ✓ een opgraving bezoeken
- ✓ in een kijkkast piepen
- ✓ een lezing luisteren
- ✓ knutselen
- ✓ materiaal puzzelen
- ✓ speuren
- ✓ demonstraties kijken
- ✓ mede brouwen
- ✓ een documentaire kijken
- ✓ meer ontdekken over je woonplek of je vondst
- ✓ bouwen met lego
- ✓ kintsugi
- ✓ en meer!

Activiteiten in:

- 📍 Aarschot
- 📍 Asse
- 📍 Grimbergen
- 📍 Haacht
- 📍 Hoegaarden
- 📍 Kortenberg
- 📍 Landen
- 📍 Lennik
- 📍 Leuven
- 📍 Oud-Heverlee
- 📍 Overijse
- 📍 Tienen
- 📍 Vilvoorde

In de **ARCHEOHUB** in de Diestsestraat in Leuven kon je in mei archeologie beleven. Zo'n 2500 mensen kwamen een kijkje nemen of namen deel aan een activiteit.

Kom je ook mee het ondergrondse verleden ontdekken in 2025?

ARCHEOLOGIE DAGEN

23, 24 & 25 mei 2025
www.archeologiedagen.be

TIP!

Duik het verleden in wanneer jij wilt. Ontdek het permanente aanbod op www.archeologiedagen.be/ 365dagenarcheologie

Tienen

VAKMANSCHAP, SCHERVEN EN MISBAKSELS

Dominick Van den Notelaer

Naar aanleiding van de bouw van appartementen voerden archeologen van het Vlaams Erfgoedcentrum een opgraving uit aan de Oude Vestenstraat in Tienen. Uit historische bronnen was al bekend dat de terreinen deel uitmaakten van de tuinen van het vroegere Kabbeekklooster. Tijdens de opgravingen kwamen echter restanten aan het licht die iets vertellen over de periode net vóór de oprichting van het klooster. Tienduizenden aardewerkscherven getuigen van laatmiddeleeuws vakmanschap in de Suikerstad.

De oudste sporen die de archeologen tijdens de opgraving aantroffen, dateren uit de late ijzertijd. Het gaat om enkele losse paalkuilen en greppels op de helling tussen hoger en lager gelegen delen binnen het opgravingsgebied. Duidelijke sporen van bewoning vonden ze niet. Mogelijk woonden de mensen in deze periode op de hoger gelegen delen. Deze zones hebben in de loop van de tijd sterk geleden onder erosie, waardoor eventuele oude sporen volledig zijn verdwenen. Op de helling lagen akkers, waar voornamelijk graan werd verbouwd.

LEEMWINNING

In de lager gelegen delen van het plangebied vonden de archeologen enkele smalle, diepe kuilen. De tien schachten reikten tot onder een zuivere leemlaag en werden vermoedelijk gegraven om leem te winnen. Leem was destijds een belangrijke grondstof, onder meer voor huizenbouw. Opmerkelijk is dat de putten werden opgevuld met pottenbakkersafval: tienduizenden scherven,

misbakfels en brokken van pottenbakkersovens die door de hitte zijn verglaasd.

GEEN STROMEND WATER

De ovens zelf troffen de onderzoekers niet aan. Mogelijk zijn de sporen verstoord door bebouwing uit de 19e eeuw of liggen ze op aangren-

zende percelen. Waarschijnlijker is echter dat de pottenbakkersovens zich verder weg bevonden. Pottenbakkers hadden nood aan stromend water, en dat was niet voorhanden op deze locatie. Bovendien werden pottenbakkersateliers vaak uit het stadscentrum geweerd vanwege brandgevaar. Eerder archeologisch onderzoek leverde pottenbakkersmateriaal uit dezelfde periode op aan de Hennemarkt en Veldbornstraat, op respectievelijk ongeveer 475 meter ten zuidwesten en 520 meter ten oosten van de opgraving.

LEERRIJKE SCHERVEN

Ook al vonden de archeologen geen ovens, uit het afval kunnen we wel wat leren over de Tiense pottenbakkers. Op basis van de aangetroffen aardewerktypes zijn de vondsten gedateerd tussen 1375 en 1415, net

▲ De bodemopbouw van de site wordt zorgvuldig in kaart gebracht
© Vlaams Erfgoed Centrum

vóór de oprichting van het klooster. In het afval vonden de archeologen vooral scherven en restanten van kannen en kruiken, gevolgd door grapes, en ook heel wat potten en kommen. Andere vormen, zoals borden, deksels en bekers, maken slechts een klein deel uit van het ensemble. Het is echter onzeker of dit een nauwkeurige afspiegeling is van de meest vervaardigde vormen; mogelijk hadden sommige vormen een hoger risico op mislukking tijdens het bakproces.

IMITATIEPOTTEN

Het gros van het aardewerk werd vervaardigd uit lokale klei. Deze ijzerhoudende klei was volop aanwezig in en rondom Tienen en werd al in de Romeinse periode gebruikt voor aardewerkproductie. Daarnaast vonden de archeologen ook een klein

aandeel aardewerk van geïmporteerde klei, met een typische witte kleur, afkomstig uit het Maasland of het Rijnland. De Tiense pottenbakkers lijken deze klei bewust gebruikt te hebben om aardewerk uit het Duitse Rijnland te imiteren.

In 1415 werd het Kabbeekklooster opgericht. Op dat moment werden de laatste kuilen gedempt om dit gebied als tuin- of weiland in te richten, wat weinig sporen heeft nagelaten in de ondergrond. Pas in de eerste helft van de 19e eeuw veranderde dit, toen langs de Oude Vestenstraat gebouwen verrezen.

▲ Voorbeeld van een diepe kuil gevuld met pottenbakkersafval.
© Vlaams Erfgoed Centrum

▲ De inhoud van de kuilen werd integraal ingezameld en nadien uitgezeefd.
© Vlaams Erfgoed Centrum

DE TURBULENTE TUMULUS VAN MIDDELWINDEN

Tine Van Mierlo (IOED Zuid-Hageland) / Foto's: Marc Borghs en IOED Zuid-Hageland

Mocht de Tumulus van Middelwinden kunnen praten... En heel even lukte dat ook, want tijdens de Archeologiedag van 25 mei 2025 namen re-enacters het publiek mee door het turbulente verleden van de site. Het event kadert in een groter erfgoedproject: met de steun van de provincie Vlaams-Brabant werkt IOED Zuid-Hageland aan de ontwikkeling en ontsluiting van de tumulus.

ROMEINSE PERIODE

Tumuli zijn de enige overgebleven monumentale uitingen van het Romeinse begrafenisritueel in België. Ze liggen meestal op goed zichtbare plekken, zoals langs wegen of bij de rand van een villadomein. De Tumulus van Middelwinden, een grafheuvel uit de 2de eeuw na Christus, werd aangelegd boven een stenen grafkamer met crematieresten van een vooraanstaand Gallo-Romeins persoon. Hoewel er in 19de-eeuwse archeologische artikelen wordt gesproken over een nabijgelegen Romeins grafveld, zijn er te weinig aanwijzingen om dit exact te lokaliseren.

MIDDELEEUWEN

In de middeleeuwen ontstond er een kleine woonkern met een kapel nabij de tumulus: Middelwinden, tussen Neerwinden en Overwinden. Hoewel dit gehucht later verdween, bleef de naam verbonden aan de grafheuvel. Op historische kaarten wordt de tumulus aangeduid als 'Tombe Middelwinde', een prominent herkenningspunt in het landschap.

NIEUWE TIJD

In de woelige periode van de 16de tot de 18de eeuw verdween het gehucht Middelwinden van de kaart. Ook de tumulus kende een turbulente tijd. Na de Eerste Slag bij Neerwinden in 1693 zouden Franse soldaten de grafkamer hebben geplunderd

▲ Sfeerbeelden van het evenement tijdens Archeologiedagen 2024

door op de top van de tumulus een gat te graven, recht naar beneden. Bij de Tweede Slag bij Neerwinden, in 1793, gebruikte het Oostenrijkse leger de tumulus als positie voor kanonnen. Franse kanonskogels boorden zich toen diep in de grafheuvel.

19DE EN 20STE EEUW

In de 19de eeuw ging het jonge België op zoek naar een nationale identiteit. Archeologie, een nieuwe wetenschap, en geschiedkunde speelden daarbij een belangrijke rol. In Droog Haspengouw werd doelgericht gezocht naar Romeinse overblijfselen. Twee keer onderging de Tumulus van Middelwinden een opgravingscampagne, in 1864 en 1873. Telkens groeven onderzoekers een horizontale tunnel naar de grafkamer. De eerste campagne werd vroegtijdig stopgezet vanwege instortingsgevaar. De tweede opgraving verliep succesvoller. Een nieuwe gang, haaks op de eerste, bereikte het resterende deel van de grafkamer. Er werden slechts weinig objecten gevonden, wat wees op een

eerdere plundering, waarschijnlijk in 1693. Toch bevestigden de schaarse vondsten een datering in de tweede helft van de 2de eeuw.

Op 30 december 1933 werd de tumulus officieel beschermd als monument, een van de eerste monumentbeschermingen in België. Bescherming als archeologische site was toen nog niet wettelijk geregeld.

HERWAARDERING VAN DE SITE

Na een inspectie en advies van de toenmalige 'ArcheoWacht' liet de stad Landen in 2015 de bomen en struiken op de tumulus kappen. Sindsdien coördineert Regionaal Landschap Zuid-Hageland het jaarlijkse maaibeheer op de grafheuvel. In 2023 kocht de stad het rechts naastgelegen perceel, dat ze alvast omvormde van akkerland naar grasland in maaibeheer. De stad plant ook de aankoop van het links aangrenzende perceel om een bufferzone te creëren die de grafheuvel beschermt tegen schade door ploegen en bemesting. Het geheel wordt ingericht als aan-

gename zit- en wandelplek, om het erfgoedverhaal te helpen ontsluiten. Met extra bomen en een haag ontstaat er een groene verbinding in het landbouwlandschap, wat de biodiversiteit bevordert.

De ontsluiting van de tumulus kreeg een erfgoedsubsidie van de provincie Vlaams-Brabant. Hiermee werden onder meer activiteiten tijdens Archeologiedagen in mei 2024 georganiseerd. IOED Zuid-Hageland werkt aan een inrichtingsplan en illustraties om de tumulus en de omgeving verder te ontsluiten in de volgende fase van de inrichtingswerken. ■

MEER INFO

www.ioedzuidhageland.be/projecten/tumulus-van-middelwinden

Meldert-Hoegaarden

WANDELEN DOOR EEN GALLO-ROMEINSE SITE

David Depraetere (Vlaamse Landmaatschappij)

Al in 2013 voerde de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) een archeologisch onderzoek met proefsleuven naar een Gallo-Romeinse villa in Meldert-Hoegaarden. Het onderzoek toonde aan dat er nog een schat aan kennis over de Gallo-Romeinse periode in de ondergrond ligt. De archeologische site – met de naam Meer – werd echter bedreigd door erosie als gevolg van landbouwactiviteiten. Een ruilverkaveling bood redding. Vandaag is de site educatief ingericht als land-art, die voorbijgangers uitnodigt tot een verkenning. Als je de QR-codes scant, teleporteer je jezelf naar de tijd van de Gallo-Romeinen.

De Gallo-Romeinse villa rustica – wat zoveel betekent als landbouwbedrijf – was al langer bekend dankzij oppervlakteprospecties. Om te beoordelen of beschermende maatregelen nodig waren om de site te behouden, voerde de VLM een archeologisch proefsleuvenonderzoek uit. Het doel was om de ruimtelijke verspreiding van de nederzetting in kaart te brengen en de impact van erosie op de archeologische sporen te evalueren, rekening houdend met landgebruik, bodemtype en hellingsgraad. Archeologische sites onder intensieve akkerbouw op

▲ De fundamenten van de villa komen aan het licht tijdens het onderzoek.

▲ Land-art ontwerp van de site

erosiegevoelige percelen in de leemstreek bevinden zich immers in een kwetsbare positie.

Uit het onderzoek bleek dat de fundamenteën van Gallo-Romeinse gebouwen en bijbehorende bodemsporen waren aangetast door de intensieve akkerbouw en de daarbij horende bodem- en bewerkingserosie. Beschermende maatregelen waren noodzakelijk om deze archeologische waarden als bodemarchief voor toekomstig onderzoek te behouden.

FIBULA EN DEURSLAUTEL

Tijdens het veldwerk op de site Meer vonden de onderzoekers naast de fundamenteën van een hoofdgebouw en bijgebouw op stenen fundamenteën ook afvalkuilen en afvallagen. Naast het gebruikelijke aardewerk en bouw materiaal kwam ook een groot aantal gesmede nagels, een slijpsteen, een goed bewaarde bronzen fibula (kledingspeld) en een Romeinse deursleutel (zie eerdere bijdragen in brochures van 2014 en 2018) aan de oppervlakte. Deze sporen en vondsten wijzen erop dat er nog veel kennis over de Gallo-Romeinse periode in de ondergrond verborgen ligt

en dat er slechts een tipje van de sluier is opgelicht.

RUILVERKAVELINGSPROJECT WILLEBRINGEN

Een ruilverkaveling biedt de mogelijkheid om gronden te ruilen en een structurele oplossing te vinden om kwetsbare locaties zoals deze fysiek te beschermen. Dit gebeurde eerder voor de archeologische site Mellenberg in Kuntich, in het kader van het ruilverkavelingsproject Willebringen. Net als in Kuntich verdwenen de meest kwetsbare zones van de archeologische site Meer onder een permanente groenbedekker om de negatieve impact van ploegen en bodemerosie te stoppen. Via herverkaveling kregen de eigenaars en gebruikers andere gronden aangeboden. Site Meer werd zo een kennisreservaat dat het bodemarchief bewaart voor toekomstig wetenschappelijk onderzoek.

LAND-ART

In Meldert-Hoegaarden ging de VLM nog een stap verder en richtte ze de site op een educatieve manier in. Dit vergroot het maatschappelijk draagvlak en maakt het mogelijk om archeologie en het lokale erfgoed

echt te beleven. Studiebureau Omgeving werkte in 2019-2020 een inrichtingsconcept uit. Een belangrijke randvoorwaarde daarbij was dat de inrichting op een archeologievriendelijke manier zou gebeuren, zonder aan de onverstoorde bodem (het archeologische niveau) te raken.

Het resultaat is een land-artproject waarbij het ontwerp is geïnspireerd op de archeologische onderzoeksmethode met proefsleuven. Je herkent de sleuven in het landschap als bermen, die de nieuwsgierigheid van voorbijgangers prikkelen. In de bermen vind je de locaties van de teruggevonden gebouwen in beton. Ook de meest oostelijke 'sleuven' zijn in beton uitgevoerd en dienen respectievelijk als toegangspad en zittribune. Bij het onthaalpunt krijgt de bezoeker algemene informatie over de site en het onderzoek. Verspreid over de locatie vindt hij of zij meer thematische informatie.

GALLO-ROMEINS LANDSCHAP IN 3D

Om een beeld te vormen van hoe deze site er in de Gallo-Romeinse tijd uitzag, liet de VLM een unieke smartphone-applicatie ontwikkelen. Bezoekers vinden er een 3D-video

die de site toont in een gevisualiseerd Gallo-Romeins landschap. Deze visualisatie baseert zich op sporen en vondsten uit het proefsleuvenonderzoek, aangevuld met elementen van vergelijkbare sites. Het resultaat is een boeiende 3D-fly-through video met een hoge belevingswaarde.

Je kan de site bovendien interactief verkennen. Via een siteplan kan je verschillende standpunten selecteren. Elk standpunt teleporteert je naar de 2de eeuw na Christus, waar je in 360° kan rondkijken over de site. In het beeld verschijnen aanklikbare infomarkers die via een fiche

▲ De 3D-app teleporteert je naar het verleden.

met foto's of een wist-je-datje extra informatie geven over het dagelijks leven in de Gallo-Romeinse tijd. De standpunten zijn niet alleen via de app te bezoeken: QR-paaltjes op de locatie maken het ook mogelijk om de site ter plekke te ervaren met een laagje augmented reality.

Centerpiece van de site is de villa, het hoofdgebouw. De 3D-reconstructie van dit gebouw is gebaseerd op het gereconstrueerde grondplan, samengesteld uit restanten van het archeologisch onderzoek, aangevuld met gegevens uit geofysisch onderzoek – een soort bodemscan op basis van magnetometrie en grondradar-beelden – en de huidige kennis van Gallo-Romeinse villa's.

▲ Reconstructie van de site

BROCHURE

Met een brochure vol achtergrondinformatie wil de VLM ook scholen bereiken. De brochure is door iedereen te downloaden via <https://www.vlaanderen.be/publicaties/de-gallo-romeinse-villa-van-meer-hoegaarden-meldert>.

De heringerichte archeologische site en de 3D-app werden tijdens de Archeologiedagen van 25 en 26 mei 2024 officieel ingehuldigd. De site is sindsdien permanent open en bereikbaar te voet, met de fiets of met de wagen. Een paar stevige wandelschoenen zijn aangeraden. ■

De auteur van dit artikel, David Depraetere, voerde het proefsleuvenonderzoek in 2013 uit als archeoloog in dienst bij de Vlaamse Landmaatschappij en in nauwe samenwerking met Tom Debruyne van de Inter gemeentelijke Onroerend Erfgoeddienst PORTIVA. Het geofysisch onderzoek kwam er op initiatief van de VLM in 2017, dankzij middelen van PORTIVA. Het creatieve bedrijf Mindscape3D uit Gent ontwikkelde de 3D-applicatie, op basis van de wetenschappelijke informatie.

De resultaten van het archeologisch veldonderzoek op de site Meer vind je in de volgende rapporten:

- Depraetere D., Waarderend archeologisch onderzoek op drie Gallo-Romeinse sites binnen het ruilverkavelingsgebied Willebringen. Site Mellenberg (Kumtich-Tienen), site Meer (Meldert-Hoegaarden), site Wiederveld (Willebringen-Boutersem). Archeologisch Rapport VLM/VI-Bra/2016-07, Leuven 2017.
- Nicholls J. 2017: Geofysisch onderzoek met magnetometrie en grondradar, Meer, Hoegaarden (TAG Rapport BE16008).

Leuven

EEN BLIK OP DE BINNENSTAD VAN DE STEENTIJD TOT NU

Alice-Jan Hellinx en Margot Vander Cruyssen (BAAC Vlaanderen)

Werktuigen uit de steentijd, een waterput uit de Karolingische periode, paalsporen uit de middeleeuwen. Het zijn slechts enkele van de bijzondere vondsten van de archeologen van BAAC Vlaanderen op een terrein aan de Kaboutermansstraat in Leuven. Ze noteerden maar liefst 1550 sporen, verspreid over minstens twee, soms zelfs meer archeologische niveaus. Het eindverslag wordt binnenkort gepubliceerd, maar hier volgt alvast een eerste blik op wat het onderzoek van deze uitzonderlijke site heeft opgeleverd.

PALEOLANDSCHAP

De landschappelijke context van de site is bijzonder: het gebied bevindt zich op de rand van de brede Dijlevallei en de overgang naar een hoger gelegen plateau. Al in de vroegste tij-

den bood deze ligging een aantrekkelijke woonplaats. Bovendien bleek de bodem prachtig bewaard. De archeologen ontdekten een zeer oud paleolandschap, daterend uit het begin van het holoceen (11.600 jaar

geleden). Vanaf de Romeinse periode verdwenen zulke bodems geleidelijk door de intensievere landbouw. Het is zeldzaam om in een historische binnenstad nog zo'n oude bodem te vinden. De onderzoekers namen een monoliet - een bodemstaal - voor verder onderzoek en toekomstige tentoonstellingen.

RESTEN UIT DE STEENTIJD

De oudste tastbare vondsten dateren uit de steentijd. De archeologen troffen lithische artefacten aan, zoals afslagen, een fragment van een microkling en enkele werktuigen. Op basis van de verspreiding van deze vondsten konden de onderzoekers vaststellen dat de site in het

▲ Afgewerkte monoliet, in museale opstelling

▲ Plaatsen houten omkadering en uitsnijden monoliet

laatmesolithicum en het neolithicum herhaaldelijk werd bezocht door mensen. Resten uit deze periode zijn in de omgeving vrij beperkt en werden eerder alleen gevonden op de Kesselberg en in het Heverleebos. Het is dus uitzonderlijk om ze in de bebouwde kern van Leuven aan te treffen.

Waarschijnlijk kende de streek tijdens de metaaltijden een verspreide bewoning op de heuvelruggen in de Dijlevallei. Tijdens de opgraving werden verschillende fragmenten handgevormd aardewerk gevonden, wat wijst op aanwezigheid of bewoning op de site aan de Kaboutermansstraat. De archeologen konden met enige voorzichtigheid één gebouwplattegrond uit de metaaltijden reconstrueren. Daarnaast vonden ze enkele kuilen, waaronder mogelijk een ondergrondse silo.

GRAANVERWERKING IN DE ROMEINSE PERIODE

Ter hoogte van het noordelijke tracé van de Brusselsestraat lag destijds vermoedelijk een Romeinse weg. Het was een aftakking van de belangrijke as Tongeren-Tienen-Kortrijk. Eind vorige eeuw werden hier al resten van een nederzetting ontdekt, waarvan een deel in steen was opgetrokken en waar ambachtelijke activiteiten plaatsvonden.

Of het terrein aan de Kaboutermansstraat in de Romeinse tijd bewoond werd, is niet zeker. Wel vonden de archeologen sporen van een artisanale functie. Ze herkenden kleine vierpallige gebouwplattegronden, mogelijk opslagstructuren, en vonden vermoedelijke afvalkuilen, houtskoolmeilers en andere artisanale sporen. Uit macrobotanisch onderzoek bleek dat er graan werd verwerkt. De locatie aan de rand van de stad maakte het een geschikte plaats voor brandgevaarlijke activiteiten, zoals een bakkerij of een mouterij.

PAALSPOREN UIT DE MIDDELEEUWEN

Vanaf de 11de eeuw groeide Leuven uit tot een van de belangrijkste steden in de Nederlanden. De site bevindt zich binnen de tweede stadsomwalling uit de 14de eeuw. De opgraving legde verschillende vol- en laatmiddeleeuwse paalsporen bloot. De onderzoekers identificeerden negen plattegronden, waaronder een groot gebouw of schuur in het westen van het terrein, daterend uit de 14de eeuw. De overige plattegronden, gelegen in het oosten, dateren uit de periode tussen de 11de en 15de eeuw. Zulke middeleeuwse resten zijn nog niet eerder in de Leuvense binnenstad gevonden.

In het laagste deel van de site wijzen vier parallelle grachten, haaks op de helling georiënteerd, op natte condities tijdens deze periode. Ook verschillende waterputten en -kuilen dateren uit de middeleeuwen. Een van deze putten, gedateerd op basis van dendrochronologisch onderzoek,

▲ Plan met alle sporen

stamt uit de 9de eeuw, de Karolingische periode. Hoewel er verder geen vroege middeleeuwse sporen werden gevonden, wijst deze waterput op langdurig gebruik van de site.

KLOOSTER EN KRENGEN

Vanaf de postmiddeleeuwen verschenen stenen bouwwerken op de site. Kaarten uit deze periode tonen een woongebied met achtererven en een klooster van de Broeders van Liefde en de Zusters der Armen. Dit klooster bestond uit drie 18de-eeuwse woningen aan de Brusselsestraat: het Schildeken, de Grimbergen en de Biehal. Centraal op het terrein, ten zuiden van het klooster, vonden de archeologen sporen van 17de-eeuwse beddenbouw, grondverbetering en ontginningskuilen. Ze troffen ook verschillende begraven kringen aan, waaronder die van een paard, een rund en een hond. Op de hoek van de Kaboutermansstraat en de Goudsbloemstraat bevond zich een funderingsmuur van zandsteen, waarschijnlijk van een Godshuis.

De opgraving bracht archeologische sporen uit zeer uiteenlopende periodes aan het licht. Deze unieke site verrijkt onze kennis over de geschiedenis van Leuven en haar omgeving.

▲ Vrijleggen muurwerk aan Brusselsestraat

▲ Onderzoek van de waterput

▲ Kringbegraving van een rund

Wezemaal

DE WIJNGAARDBERG IN DE STEENTIJD

B. Belis, J. Lemahieu

Eigenlijk hadden ze verwacht sporen uit de Romeinse tijd of de middeleeuwen te vinden, zoals het vooronderzoek had uitgewezen. Maar groot was de verbazing van de archeologen toen ze aan de voet van de Wijngaardberg in Wezemaal artefacten uit de middensteentijd vonden.

Een team archeologen ging in september 2024 aan de slag aan de Bergzichtstraat in Wezemaal, omdat een bouwproject er een archeologische site in gevaar zou brengen. Aan de voet van de getuigenheuvel stootten ze op artefacten uit de middensteentijd, het mesolithicum.

Zo'n 9500 tot 4000 jaar voor Christus maakten de mensen hun werktuigen uit steen, zoals de naam van de tijdsperiode – de steentijd – doet vermoeden. Ze hadden een nomadische levensstijl en lieten weinig of geen

grondsporen na. De stenen werktuigen zijn vaak de enige vondsten die nog aan hen herinneren en die bestudeerd kunnen worden.

MICROLIETEN

In een zone van vijf bij vijf meter vonden de archeologen maar liefst 121 fragmenten van stenen artefacten. Opvallend is dat 80% van de vondsten kleiner is dan drie centimeter. Het mesolithicum staat bekend om dit soort microlieten, kleine werktuigen die essentieel waren voor de mensen

uit die tijd. Naast een geretoucheerde klingschrabber uit vuursteen troffen de onderzoekers voornamelijk artefacten uit Wommersomkwartsiet aan, een steensoort die net als vuursteen ideaal is voor het vervaardigen van werktuigen.

Het onderzoek bracht veel afval aan de oppervlakte. Bij het vervaardigen of repareren van werktuigen vlogen de fragmenten Wommersomkwartsiet immers vrolijk in het rond. Na duizenden jaren zijn deze artefacten langzaam in de bodem weggezakkt, klaar om ontdekt te worden door een nieuwsgierige archeoloog. ■

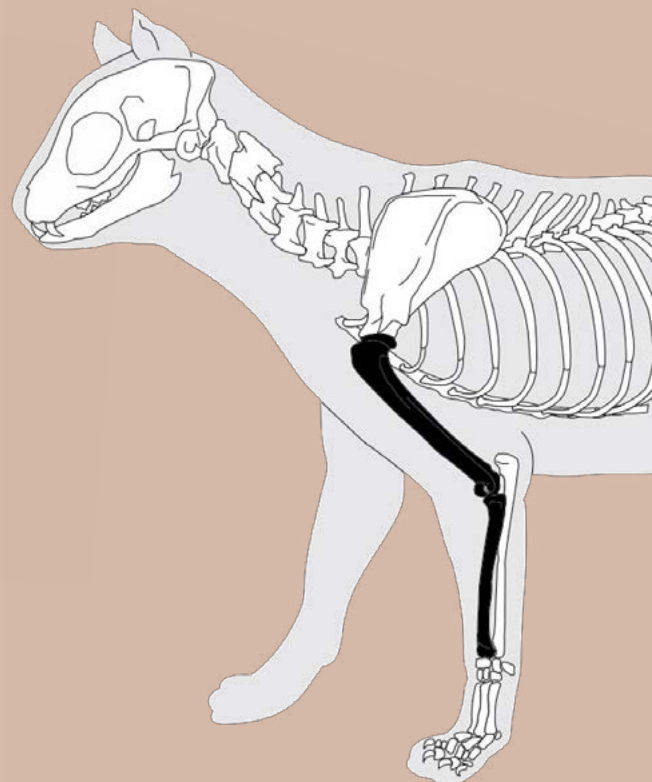

Leuven, Tienen

BOEIEND BIO- ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

Ben Gruwier, Anneminne Frère, Emma Legrand, Barbara Veselka, Christophe Snoeck & het team van het Brussels Bioarchaeology Lab

Sinds 2021 onderwerpt het Brussels Bioarchaeology Lab (onderdeel van AMGC) plantaardige, menselijke en dierlijke resten uit archeologische sites in België en ver daarbuiten aan wetenschappelijk onderzoek. Deze studies tonen aan dat lokaal onderzoek net zo waardevol kan zijn als onderzoek op verre locaties.

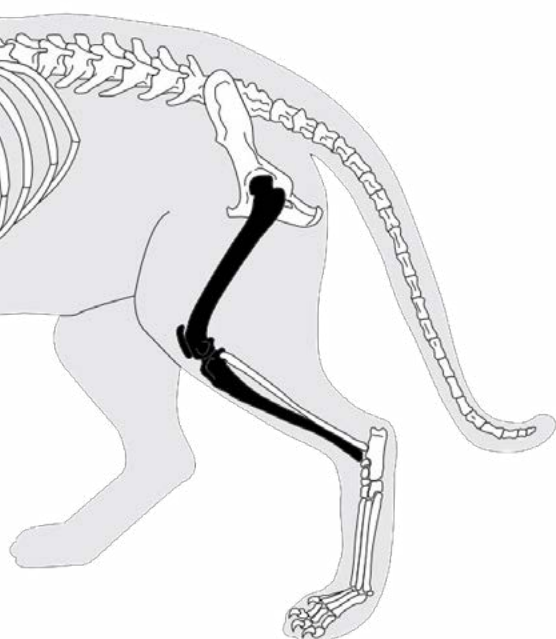
▲ Kaart van Vlaams-Brabant met locatie Tienen en Leuven en het gedeeltelijke kattenskelet, aangetroffen in de Leuvense Muntstraat

Van paleolithische fauna uit Indonesië over microscopische plantenresten uit middeleeuws Brussel tot isotopenanalyses van menselijk botmateriaal uit Romeins Oudenburg; het Brussels Bioarchaeology Lab is in heel de wereld actief. Maar gezien zijn ligging is het vanzelfsprekend dat ook vondsten uit Vlaams-Brabant - de onmiddellijke 'achtertuin' - de weg vinden naar het labo. Vaak met spraakmakende onderzoeksresultaten die illustreren dat onderzoek dicht bij huis minstens zo interessant kan zijn als onderzoek op verre locaties.

Recent rondde het lab een groot-schalig archeozoologisch onderzoek af naar de evolutie van veeteelt in Vlaanderen tijdens de post-middeleeuwse periode. Het lab maakte hierbij niet alleen een synthese van de bestaande archeozoologische data voor het hele gewest, maar onderzocht ook enkele collecties botmateriaal uit Leuven tot in detail.

EEN BIJZONDERE KAT

Een van deze vondsten betrof een klein ensemble uit de Muntstraat, daterend uit de 16e tot 19e eeuw. Het dierlijk materiaal bestond voornamelijk uit botfragmenten van runderen,

varkens en schapen, aangevuld met visbotjes, mossel- en oesterschelpen, en beenderen van kip, gans en patrijs. Waarschijnlijk gaat het vooral om voedselresten, achtergelaten door de bewoners van de site.

Tussen dat materiaal troffen de onderzoekers een bijzondere vondst aan: een gedeeltelijk skelet van een jonge kat met afwijkingen aan de botten (Fig. 1). Aan het opperarmbeen, dijbeen en beide scheenbeenderen vertoonden de botten abnormale verdikkingen. Deze afwijkingen wijzen er mogelijk op dat de kat onder weinig optimale omstandigheden leefde. Verder was het dier, ondanks zijn jonge leeftijd, klein van formaat, wat goed aansluit bij ons beeld van katten uit die tijd. Eerder onderzoek uit onze buurlanden heeft namelijk al aangetoond dat katten tijdens de middeleeuwen en de Nieuwe Tijd aanzienlijk kleiner waren dan hun hedendaagse soortgenoten.

GRIJPENVELD

Hoewel de macroscopische studie van menselijke en dierlijke resten een cruciaal onderdeel blijft van bioarcheologisch onderzoek, spelen chemische analyses van archeologisch materiaal de laatste jaren een steeds grotere rol. Het Brusselse lab zet daarom sterk in op isotopenonderzoek, dat in combinatie met macroscopische studies van botmateriaal tot boeiende resultaten leidt.

Een goed voorbeeld hiervan is het onderzoek dat het lab uitvoerde op menselijk botmateriaal van de begraafplaats Grijpenveld in Tienen. Dit grafveld, onderdeel van de Romeinse vicus binnen de Civitas Tungrorum, vormt met meer dan 1400 opgegraven crematiegraven het grootste be-

kende grafveld van de Lage Landen.

STRONTIUMISOTOPENANALYSES

Bij enkele skeletresten uit deze site voerden onderzoekers strontiumisotopenanalyses uit. Strontium, een chemisch element dat van nature voorkomt in de ondergrond, komt via voedsel en water in de skeletten van mensen en dieren terecht. Omdat de verhouding van bepaalde varianten van dit element afhankelijk is van de locatie, kan de analyse van strontium in beenderresten informatie geven over de herkomst en mobiliteit van individuen, of over de oorsprong van het voedsel dat ze aten. De strontiumconcentratie in het skelet biedt bovendien inzichten in de aard van de geconsumeerde voeding.

VERANDERENDE VOEDSELVOORZIENING

De resultaten van het strontiumonderzoek in Grijpenveld laten zien dat de inwoners van Tienen meer zoute producten, zoals Romeinse vissaus, consumeerden dan vroegere gemeenschappen uit de metaaltijden. Dat wijst op een verandering in eetgewoonten. Daarnaast wijzen de isotopen op een verschuiving in landgebruik en voedselproductie tijdens de 300 jaar dat de site in gebruik was. In de laatste eeuw nam de variabiliteit in strontiumwaarden af, een teken van een economie met minder voedselimport. Deze bevindingen ondersteunen de hypothese van economisch verval in Tienen, vergelijkbaar met andere sites binnen de civitas. De resultaten ondersteunen daarmee het belang van gecombineerd osteologisch en isotopenonderzoek. ■

Brussels Bioarchaeology Lab - Archaeology, Environmental Changes and Geo-Chemistry - is een onderdeel van de research group AMGC van de Vrije Universiteit Brussel.

EEN KAPEL IN DE KAPEL

Bert Mestdagh (Monument Vandekerckhove)

De restauratie van de kapel Onze-Lieve-Vrouw in 't Hammeken in Zemst was een uitgelezen kans voor een uitgebreid archeologisch onderzoek. Archeologen van Monument Vandekerckhove onthulden verschillende bouwfases en historische details over de evolutie van de kapel door de eeuwen heen.

Net buiten het centrum van Zemst, tussen de Zenne en de E40, staat de kapel Onze-Lieve-Vrouw in 't Hammeken. Historische bronnen wijzen erop dat deze kapel minstens uit de eerste helft van de 16e eeuw stamt. Oorspronkelijk zou ze uit hout zijn opgetrokken, maar in 1537 werd het houten gebouw vervangen door een stenen constructie.

VERVAL EN RESTAURATIE

De afgelopen decennia raakte de kapel in verval, wat leidde tot een

noodzakelijke restauratie van eind 2022 tot midden 2023. Aan deze restauratie was ook een uitgebreid archeologisch onderzoek verbonden. In de kapel werd de volledige vloer opgebroken en verdiept. In dit kader vond een vlakdekkend archeologisch onderzoek plaats door een team archeologen van Monument Vandekerckhove. Buiten de kapel omvatte het archeologisch onderzoek onder meer het uitgraven van een sleuf rond de kapel voor nutsleidingen. De resultaten schetsen een duidelijke evolutie in verschillende fasen van de uitbreidingen van de kapel.

MEERDERE BOUWFASEN

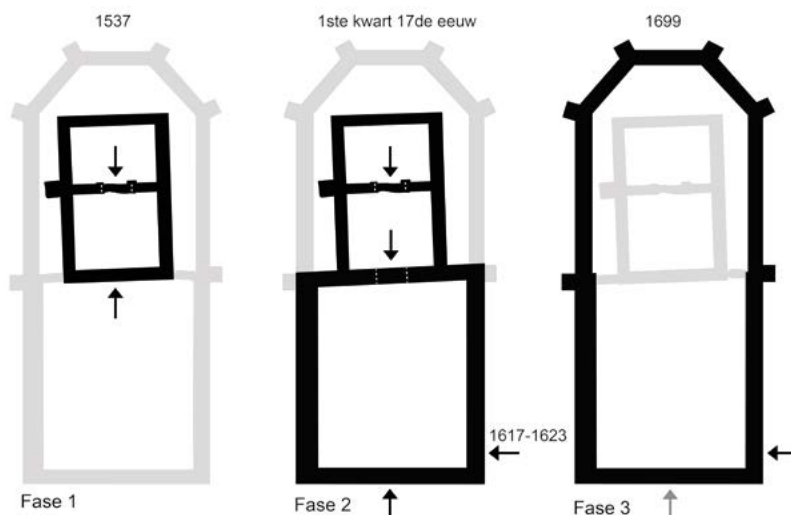
Het archeologisch onderzoek bracht verschillende bouwfases aan het licht. Van de oorspronkelijke houten structuur (fase 0) vonden de archeologen geen sporen. Wel ontdekten ze binnen de contouren van de huidige kapel (in de noordoostelijke helft) een oudere bakstenen voorloper van de huidige kapel. Fase 1 van deze stenen voorloper bestond uit twee ruimtes. De archeologen von-

den niet alleen muurresten maar ook keramische dakpanfragmenten, wat erop wijst dat de kapel destijds een dak met rechthoekige keramische pannen had. Bouwhistoricus Vincent Debonne (Agentschap Onroerend Erfgoed) bevestigde dat de fragmenten dateren uit de zestiende eeuw. Ook de baksteenformaten in de muren uit fase 1 (27x12x6 cm) ondersteunen deze datering.

TOEGANG IN NATUURSTEEN

Fase 2 begint met een uitbreiding van de kapel in zuidwestelijke richting. In eerste instantie werd de kapel vergroot met een aanbouw. Enkele natuurstenen in los verband zijn mogelijk als toegang tot deze nieuwe ruimte te interpreteren. Ook de natuurstenen funderingen ter hoogte van de zuidelijke en westelijke hoek behoren tot deze fase. Deze funderingen vormen een verbinding met de huidige buitenmuur van de zuidwestelijke helft (S105). Het baksteenformaat is hier kleiner (18 cm lang en 4 cm hoog).

In de opgaande muren werden plaatselijk natuurstenen recuperatiestenen gebruikt en zijn er verschillende verbouwingen (muurrelicten) aan de ramen zichtbaar. Deze bakstenen muur is gefundeerd op een vrij diepe basis die voornamelijk uit natuursteenbrokken bestaat. De exacte datering is moeilijk te achterhalen, bronnen geven weinig concrete aanwijzingen over deze aanzienlijke uitbreiding. Er wordt enkel melding gemaakt van betalingen aan metselaars, schaliedekkers en glazeniers, evenals dat onder meer de muren gekalkt werden (1609). De vermelding van schaliedekkers suggereert dat het dak in

▲ Het wijzigende grondplan van de kapel van fase 1 tot vandaag

▲ De funderingen van de eerste fases (voorgrond) binnen de huidige kapel

▲ De kapel tijdens de restauratie

deze fase minstens gedeeltelijk uit leien dakpannen bestond. Of dit alleen voor het dak van de uitbreiding geldt of voor het geheel, blijft onduidelijk. Door deze vage bewoordingen is slechts een ruwe datering mogelijk: het eerste kwart van de zeventiende eeuw.

NIEUWBOUW IN 1699

Tijdens fase 3 ruimen de resten van de steenbouw uit fase 1 plaats voor een nieuwbouw. Zo ontstaat de contour die vandaag nog zichtbaar is. De bakstenen uit deze fase hebben afmetingen van 17 cm (lengte) op 4 cm (hoogte). Over het algemeen

vertoont de opgaande muur uit deze fase weinig variatie: recuperatiematerialen ontbreken en er zijn geen sporen van verbouwingen. De natuurstenen fundering is hier relatief ondiep.

Deze fase kunnen we koppelen aan een verbouwingsfase uit 1699. Bronnen geven aan dat de achterzijde van de kapel in slechte staat verkeerde. De restauratie bestond toen – volgens dezelfde bronnen – onder meer uit een uitbreiding met één travee. Een gedenksteen, ingewerkt in de noordoostgevel, herinnert aan deze bouwfase.

Na 1699 werd de kapel nog verscheidene keren gerenoveerd, zonder uitbreidingen of archeologisch zichtbare structurele aanpassingen.

KETTERSE BEGRAAFPLAATS

Een gemeenteakte uit 1674 verwijst naar een soldaat die op een ketterse begraafplaats nabij de kapel werd begraven. 'Bij de grote poort': vermoedelijk doelt de akte op de oorspronkelijke toegang. Het archeologische onderzoek leverde echter geen aanwijzingen op voor menselijke begravingen binnen of in directe omgeving van de huidige kapel. ■

Bron: Mestdagh, B. 2024. Archeologische opgraving Zemst – Onze-Lieve-Vrouw in 't Hammeken (provincie Vlaams-Brabant). Eindverslag. (2022A207; ID3090)

DE "MOTTE" VAN RELEGEM

Archeologisch onderzoek vanuit wetenschappelijke vraagstelling

Gill Thomas (RAAP België)

In opdracht van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) voerde RAAP België een archeologisch vooronderzoek uit naar de "motte van Relegem". Dit onderzoek had als doel de aard, opbouw en datering/fasering van deze site te bestuderen om zo meer informatie te bekomen voor een eventuele ontsluiting van de site.

De site situeert zich in het beekdal van de Kleine en Grote Zandbeek, die samen de Maalbeek vormen. Binnen dit lager gelegen en natte gebied is de site nog enigzins te herkennen door een iets hoger gelegen centraal eiland, omgeven door een gracht. De exacte oprichtingsdatum en stichter zijn onbekend, maar tussen 1198 en 1220 wordt Iwein van Radelghem genoemd, de eerste bekende heer van Relegem. Er is geen expliciete bronvermelding van een motte, maar de aanwezigheid van een feodale elite uit die tijd maakt dit aannemelijk.

Voorname-lijk de vermelding van het domicilium domini Iwanus is voor sommige auteurs het bewijs van de aanwezigheid van een motte.

Uit de late middeleeuwen zijn er gedetailleerdere beschrijvingen uit historische bronnen. Een bron uit 1369 omschrijft een omweld areaal waar een herenhuis wordt opgericht. Vanaf de 14de eeuw functioneert de nabijgelegen Hoeve De Rijke mogelijk als hoeve verbonden aan de omwalde site. Mogelijk kan de locatie van een neerhof van de zogenaamde motte hier gezocht worden. Alhoewel bij de klassieke opbouw van een mottesite het neerhof aansluit op het opperhof, zijn er verschillende voorbeelden gekend waar dit niet het geval is. Vanaf de late middeleeuwen zijn er aldus duidelijke aanwijzingen voor een omweld hof, eventueel geassocieerd met een hoeve. Maar op basis van historische bronnen kan niet hard gemaakt worden dat dit hof effectief terug gaat tot een oudere motte.

▲ Tekening van de hand van Marie de Cotereau (+1661)
Bron: De Donker, 2002, p. 22

De enige afbeelding van de site is een sterk geromantiseerde tekening van de hand van Marie de Cotereau, uit ca. 1650. Op de locatie van het wallichaam wordt een vervallen kasteel weergegeven met één brede gracht en een houten ophaalbrug. Volgens de legende van de tekening wordt hier het lusthof van Relegem afgebeeld. Op latere 18de- tot 20ste-eeuwse cartografische bronnen wordt steeds een circulaire grachtstructuur afgebeeld, maar er zijn geen sporen van bewoning.

Bij de start van het onderzoek bleven een aantal zaken onduidelijk, met name hoe de site er doorheen de eeuwen uitzag en evolueerde, eventueel zijn oorsprong (motte of niet?).

Vooraleer er effectief gegraven werd, werden verschillende niet-invasieve vooronderzoeken ingepland. Naast een uitvoerige bureaustudie werd een geofysische studie uitgevoerd op en rond het bestaande lichaam.

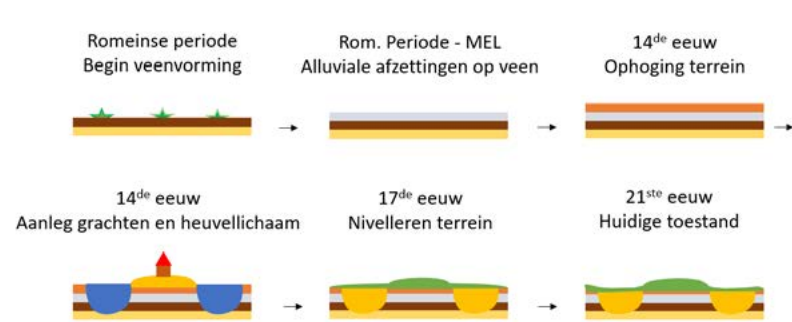

▲ Weergave van enkele van de belangrijkste locaties rondom het plangebied op de kaart van Ferraris (bron: KBR & AGIV, 2010)

Deze studie toonde aan dat er verschillende “anomalieën” aanwezig waren op en rond de motte. Het overgrote deel hiervan werd geïnterpreteerd als archeologische sporen zoals kuilen en grachten, waaronder de gracht rond het wallichaam. Om deze resultaten te staven werd een landschappelijk booronderzoek uitgevoerd met focus op het controleren van deze waarnemingen en de algemene bodemopbouw van de site. Dit onderzoek bevestigde de aanwezigheid van archeologische sporen en toonde aan dat de site zich situeert in een beekvallei met een gelaagde bodemopbouw bestaande uit veen, klei, leem en (plaatselijk) mergel. Aansluitend werden tijdens een metaaldetectieonderzoek vondsten uit de late middeleeuwen, postmiddeleeuwen en Tweede Wereldoorlog aangetroffen.

Na verschillende vooronderzoeken werd overgeschakeld naar een proefsleuvenonderzoek. Dit onderzoek was cruciaal om de site te dateren en de opbouw ervan beter te begrijpen. Hiervoor werd over de volledige breedte van de grachten een doorsnede uitgevoerd om de oorspronkelijke uitgraving en verschillende latere fases waar te nemen. In de grachten werd gezocht naar vondsten om de grachten te dateren. Op het heuvellichaam werd een sleuf ingepland om de opbouw ervan te begrijpen.

Aan de hand van het archeologisch onderzoek werden geen aanwijzin-

▲ Faseringsplan van de site van de Romeinse periode tot de 21ste eeuw

gen voor bewoning aangetroffen die dateren voor de 14de eeuw. De site lijkt pas opgericht in de 14de eeuw en bestaat uit een centraal, opgehoogd wooneiland van 55m breed en een 30m brede en 3m diepe walgracht. De 'motte van Relegem' blijkt dus geen volmiddeleeuwse motte te zijn, maar een laatmiddeleeuwse site met walgracht.

De site werd opgetrokken in een veengebied. De vorming van het veen kon via het aardewerk gedateerd worden in of net na de Romeinse periode. Vooral de omwalde site werd opgeworpen, werd het natte gebied eerst opgehoogd. Het heuvellichaam bestond uit zware leemgrond, dat niet ter plaatse werd opgedolven maar van elders aangevoerd. Pas na de ophoging van het terrein en het vormen van het wallichaam werd de walgracht uitgegraven. De walgracht bevatte waardevolle archeologische en ecologische resten, voornamelijk daterend tussen de 14de en 16de eeuw. Deze resten kunnen inzicht bieden over wat de bewoners aten

en hoe het landschap in de directe omgeving er uitzag. Op basis van bouw materiaal uit de walgracht bleek dat de gebouwen op het omwalde eiland vermoedelijk gebouwd werden uit natuursteen en baksteen. De oever van het wooneiland werd versterkt met een houten beschoeiing, bestaande uit aangepunte houten palen.

De site was ongeveer 3 eeuwen in gebruik vooraleer de grachten gedempt en de heuvel genivelleerd werden in de loop van de 17de eeuw.

Het onderzoek is nog niet volledig afgerond. Er wordt onder meer gewacht op de resultaten van het natuurwetenschappelijk onderzoek dat zich voornamelijk richt op de analyse van de ecologische resten uit de grachten, evenals op de ontstaansgeschiedenis van het veengebied.

Enkele vragen blijven nog steeds onbeantwoord. Zo kon het onderzoek de locatie van de toegangsweg en brug, evenals de relatie met de nabijgelegen hoeve De Rijcke niet achterhalen. Ook de oorspronkelijke watertoevoer van de walgracht werd niet aangetroffen. ■

▲ Het registreren van een profiel

LITERATUUR

F. Philipsen, G. Thomas, B. Lannoy, N. Baeyens, T. Saey, J. Wittebroodt, W. Snauweart, S. Merchie, F. Beke & C. Ryssaert, nog in opbouw. De “motte” van Relegem. Archeologisch onderzoek vanuit wetenschappelijke vraagstelling, RAAP België rapport 1000, Eke-Nazareth.

“Verhalen zijn zoveel belangrijker dan vitrinekasten”

Archeoloog Tim Vanderbeken (IOED WinAr)

Wist je dat er tijdens de Tweede Wereldoorlog maar liefst driehonderd vliegtuigen zijn neergestort in Vlaams-Brabant? Meestal bommenwerpers van de geallieerden, maar ook Duitse jachtvliegtuigen en V1- en V2-raketten. Met het project Doorgrond brengt de intergemeentelijke onroerenderfgoeddienst (IOED) WinAr deze verhalen tot leven in korte documentaires. "Ook dat is archeologie: verhalen vertellen. Ik heb er een hekel aan om vondsten in een vitrinekast te zetten," zegt WinAr-coördinator Tim Vanderbeken.

De intergemeentelijke onroerenderfgoeddienst (IOED) WinAr heeft als werkgebied de gemeenten Begijnendijk, Bekkevoort, Boortmeerbeek, Haacht, Herent, Holsbeek, Rotselaar, Keerbergen, Kortenberg en Tremelo. Sinds 2020 is archeoloog Tim Vanderbeken de coördinator.

Waar houdt IOED WinAr zich mee bezig?

"Wij ondersteunen onze gemeenten in dossiers rond onroerend erfgoed, zoals monumenten, landschappen en archeologie. We proberen te ontzorgen, starten projecten en werken een strategische erfgoedvisie uit. Ook geven we advies aan bouwheren die vragen hebben over onroerend erfgoed. Daarnaast ondersteunen we heemkundige kringen met hun collecties en publiceer ik over erfgoed in

ons werkgebied. Als archeoloog zet ik me in om archeologie in de regio te promoten. Onze rol is dus heel divers."

BOMMENWERPERS

Jullie werken nu aan het project Doorgrond, over bommenwerpers die tijdens de Tweede Wereldoorlog in de regio neerstortten. Hoe kwam dat tot stand?

"Ik heb een passie voor conflictarcheologie, die ik heb opgedaan in Limburg, waar ik vijftien jaar als archeoloog werkte in de omgeving van Maastricht. Die stad werd sinds de 15de eeuw veelvuldig belegerd. In de leemgronden van de streek vind je nog volop sporen van die conflicten. Ik heb die linies en loopgraven gedocumenteerd en heb me verdiept

in de geschiedenis en iconografie om zo het hele verhaal van die conflicten in kaart te brengen. Denk aan het Fort Eben-Emael, de brug van Vroenhoven en Kanne, en de bunkers aan het Albertkanaal. Allemaal restanten van conflicten."

"Toen ik in 2020 in Vlaams-Brabant begon te werken, vroeg ik me af hoe het hier zat met conflictarcheologie. In 2022 herontdekte ik met behulp van LiDAR zo'n twee kilometer aan loopgraven in het Haachts Broek. Met steun van de provincie hebben we een project opgezet om die vondsten te ontsluiten met informatieborden en QR-codes die linken naar extra informatie."

"Tijdens dat project kwam ik in contact met amateurhistoricus Steven Volckaerts en Bart Robberechts, een oud-studiegenoot die zich bezighield met re-enactments rond vliegtuigen. Toen viel het me op hoeveel vliegtuigcrashes er hier gebeurd zijn: bommenwerpers, jachtvliegtuigen en V1- en V2-raketten uit de Tweede Wereldoorlog. Steven heeft een

enorme databank van crashes in Vlaams-Brabant, zo'n driehonderd in totaal, waarvan een dertigtal in ons werkgebied. Slechts drie daarvan zijn archeologisch gedocumenteerd, dus er valt nog veel te ontdekken."

TEKENATELIERS EN GETUIGEN

Graven jullie dan naar sporen, zoals archeologen doen?

"Nee, we brengen de verhalen naar boven. Ik sprak met Roos Luyten van productiehuis Bavoet. Ze hielp ons al eerder als vrijwilliger om filmpjes te maken voor sociale media. Zij stelde voor om mini-documentaires van enkele minuten te maken over neergestorte vliegtuigen. We zouden mensen aan het woord laten en foto's tonen, maar was dat genoeg? Roos kwam met het idee om lokale tekenacademies te vragen om de ontbrekende beelden te tekenen."

"Onze eerste documentaire ging over een crashsite in Tildonk. We werkten samen met amateurhistoricus Jan Gordts, wiens vader toevallig getuige was van die crash. Tekenatelier Haachtse KOL maakte de illustraties. We vertoonden de documentaire tijdens de archeologiedagen in de Sint-Jan-Baptistkerk in Tildonk. Ook hier konden we bogen op een subsidie van de provincie."

"Na Tildonk deden we hetzelfde in Tremelo, samen met Steven Volckaerts, die daar woont. Hij wist dat twee zussen destijds getuige waren van een crash in hun huis. Ze waren toen vier en zeven jaar oud en vertelden hun verhaal in het dialect van Tremelo. Steven gaf als specialist de nodige achtergrondinformatie, en kunstenaar Dorien Heyligen zorgde voor de beelden."

"De derde documentaire gaat over de inslag van een V2-raket in Keerbergen. De zoon van de oud-moleenaar van de Heimolen vertelde zijn verhaal. Hij had zelfs metalen restanten van de raket. Hij vroeg: 'Kunnen we daar iets mee doen?' Voor een archeoloog is dat misschien ongebruikelijk, maar ik heb er een hekel aan om vondsten op zichzelf te plaatsen.

Ze domineren het verhaal terwijl ze het slechts moeten illustreren. In dit geval filmden we een getuigenis van iemand die toen vier jaar was en zich de crash nog levendig herinnert. Atelier AMOK zorgde voor de illustraties. Keerbergen bleek verrassend onontgonnen terrein. Weinig mensen weten dat het Meer van Keerbergen ooit een vliegveld was."

Is dit ook archeologie? Waar zijn de vitrinekasten en vondsten?

"Zeker, maar ik hou niet van vitrinekasten. Wat heb je eraan om enkel een stuk van een oude drinktas te tonen? Het is veel belangrijker om te weten hoe dat stuk daar is gekomen, wie die tas gebruikte en wat erin zat. Dat is het verhaal dat je moet vertellen!"

SCAN DE CODE

Wat gebeurt er met de verhalen?

"De eerste documentaire over de crashsite in Tildonk werd vertoond in de kerk tijdens de Archeologiedagen. In Tremelo staat intussen een infobord met een QR-code bij de crashsite, zodat je via je smartphone het filmpje kunt bekijken. Ook in Keerbergen komt op termijn zo'n infobord. Dat is veel beter dan een vitrinekast."

Vertellen jullie de verhalen van alle dertig crashsites in jullie werkgebied?

"Dat zou fantastisch zijn, maar dat wordt wel duur. Dit project kreeg steun van de provincie Vlaams-Brabant, maar of de gemeenten willen bijdragen voor alle dertig sites, weet ik niet. Ik heb nog veel ideeën, bijvoorbeeld voor Holsbeek, waar een Amerikaans jachtvliegtuig neerstortte op de Spielberg."

Het gaat om recente geschiedenis. Er zijn nog getuigen. Hoe oud moet iets zijn om archeologie te zijn?

"Archeologie gaat over alles wat materieel is en iets vertelt over het verleden van de mens, zelfs als het gisteren is gebeurd. Strikt genomen valt alles na 1945 buiten archeologisch onderzoek, omdat er andere bronnen beschikbaar zijn. En soms, zoals bij het vliegtuig in Tildonk, zijn er weinig geschreven bronnen. De Duitsers ontmantelden het toestel en hielden omwonenden weg. Dankzij archeologisch onderzoek en lokale getuigenissen kunnen we toch nieuwe dingen ontdekken." ■

Heb jij misschien een verhaal over een neergestort vliegtuigen tijdens de Tweede Wereldoorlog in Vlaams-Brabant?

Meld het Tim Vanderbeken via ioedwinar@winar.be.

**SCAN DE QR-CODE
OM DE DOCUMENTAIRE
OVER KEERBERGEN
TE BEKIJKEN.**

MEER INFO

Provincie Vlaams-Brabant Dienst Erfgoed

Provincieplein 1 - 3010 Leuven
016 26 76 10
erfgoed@vlaamsbrabant.be
www.vlaamsbrabant.be/erfgoed

Beleidsverantwoordelijke

Bart Nevens
gedeputeerde voor erfgoed
tel. 016 26 70 52
kabinet.nevens@vlaamsbrabant.be

Blijf op de hoogte en abonneer je op onze nieuwsbrief 'erfgoed'.
www.vlaamsbrabant.be/nieuwsbrief-erfgoed